SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi
Ağustos 2013, Sayı:29, ss.273-298

SDU Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences
August 2013, No:29, pp..273-298

Isparta İlinde Meyvecilik Faaliyetlerinin Yakın Zamanlı Analizi

Sevil SARGIN*
Ramazan OKUDUM**

ÖZET

Bu çalışmada Isparta ilinde meyvecilik faaliyetleri ele alınmıştır. Yakın yıllara kadar ekonomisi el dokuması halıcılık, gül yetiştiriciliği ve gül yağı üretimi ile birlikte anılan Isparta son yıllarda başta elmacılık olmak üzere meyvecilik faaliyetleri ile dikkat çekmektedir. Özellikle Eğirdir, Gelendost, Senirkent, Yalvaç ilçelerinde, başta elma ve kiraz olmak üzere birçok meyve ticari amaçla üretilmektedir. Isparta'nın fiziki coğrafya özellikleri meyvecilik faaliyetinin gelişimi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Uygun iklim koşulları, verimli toprakları, yeraltı ve yer üstü tatlı su kaynakları bu potansiyelin öne çıkan unsurlarıdır. Bunun yanı sıra başta sulama projeleri olmak üzere modern tarım yöntemlerinin uygulanması, kaliteli ve dayanıklı meyve türlerinin seçilmesi, gübreleme, budama, ilaçlama işlemlerinin bilinçli bir şekilde yapılması meyvecilik faaliyetinin gelişmesinde etkili olan beşeri unsurlardır. Ayrıca meyve yetiştirilen alanların yakınında modern ve yüksek kapasiteli soğuk hava depolarının kurulması, Isparta'da yetiştirilen meyvelerin yurt içi ve yurt dışında pazar değerini arttıran önemli bir faktör olarak görülmektedir. Bu bağlamda ticari meyveciliğin gelişmesi Isparta kırları için hem karlı bir uğraş olarak önem kazanmakta hem de depolama, paketleme, toplama ve nakliye işlemlerinde işçi istihdamı yaratmaktadır.

Nitekim bu çalışmada meyveciliğin son yıllardaki gelişimi, başta elma, kiraz ve üzüm olmak üzere meyvelerin il genelinde dağılışı, bu dağılışa etki eden sebepler ve meyveciliğin sorunları üzerinde durulmuştur. Resmi kurum verilerinin yanı sıra meyvecilik faaliyetinin en önemli uğraş olduğu Boğazova, Uluborlu-Senirkent Ovası ve Gelendost Ovası'nda yapılan arazi çalışmalarından elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: *meyvecilik, Isparta, elma, kiraz, üretim.*

Current Analyze of Orcharding Activities in Isparta

ABSTRACT

In this study, orcharding activity is emphasized. Until a few years economy of Isparta is named with it's waved carpets by hand, rose-growing and rose-oil extraction. But in the last years orcharding activities attract attention as the most important economical activity in Isparta. Especially in Egirdir, Gelendost, Senirkent and Yalvac Province, many kinds of fruits, specifically apple and cheery are grown in the aim of commercial. Physical Geography features of Isparta have an important potential for developing of orcharding activities. Suitable climate conditions, fertile soil and fresh water sources over or under the earth in Isparta are distinctive elements of this potential. In addition to this, irrigation projects, modern agriculture

* *Doç. Dr. Sevil Sargın, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi. sevil.sargin@marmara.edu.tr*

** *Araş. Gör. Ramazan Okudum, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü ramazanokudum@yyu.edu.tr*

techniques, using of quality and resistible fruit kinds, correctly performing of fertilization, pruning and disinfecting are human activities effecting developing of orcharding activities. Moreover, establishment of modern cold stores and cold stores with high capacity in the near of land where fruits grown are regarded as an important factor increasing the value of fruits grown in Isparta in the national and international markets. So developing of commercial orcharding is both gaining importance as profitable activity and also creating employment in storing, packaging, collecting and transportation process for rural area in Isparta.

Thus, in this study it is emphasized on current development of orcharding, distribution of amount of apple, cherry, grape and other fruits production, reason of this distribution and problems in orcharding in Isparta. In addition to formal data, it is evaluated via findings obtained during land study in Bogazova, Uluborlu-Senirkent Plain and Gelendost Plain that orcharding activity is the most important activity.

Key words: *orcharding, Isparta, apple, cherry, production.*

Materyal ve Yöntem

Isparta ilindeki meyvecilik faaliyetlerinin gelişiminin araştırıldığı bu çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) ve Isparta Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün verilerinden yararlanılmıştır. Bu verilere dayanarak Isparta ilinde en çok yetiştirilen meyveler, bunların yıllara göre durumu, ağaç sayıları ve ürün değerleri verilmiştir. Bunlardan elma, kiraz ve üzüm için üretim miktarı ve meyve veren yaştaki ağaç sayılarının il içindeki dağılışı haritalanmıştır. Aynı zamanda bu ürünlerin 1991-2010 yılları arasındaki üretim değerlerinin grafikleri oluşturulmuştur. Bunların dışında daha az miktarda yetiştirilen armut, şeftali, ayva, çilek, kayısı, nar ve vişne "diğer meyveler" başlığı altında toplanmış ve bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Çalışmadaki haritalar Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) programı kullanılarak oluşturulmuştur. Resmi kurum verileri yanında meyvecilik faaliyetinin en önemli uğraş olduğu Boğazova, Uluborlu-Senirkent Ovası ve Gelendost Ovası'nda yapılan arazi çalışmalarından elde edilen bulgular da değerlendirilmiş ve meyvecilik faaliyetinin sorunları üzerinde durulmuştur.

1. Giriş

Isparta ilinde verimli tarım toprakları, uygun iklim koşulları ve her geçen gün gelişen sulama imkânları tarımsal uğraşın önem kazanmasında etkili olmaktadır. Daha önce kuru tarım alanlarının geniş yer kapladığı Isparta'da 1970 yılından sonra Devlet Su İşleri tarafından yürütülen sulama projeleri uygulanmaya başlamış, Eğirdir ve Kovada Gölleri'nin suları kanallar ile tarım alanlarına taşınmıştır. Bu sayede kuru tarım alanları sulamaya açılarak, meyvecilik faaliyetlerinin yapıldığı değerli tarım alanları haline gelmiştir. İl içinde meyve yetiştiriciliğinin yaygın olarak yapıldığı başlıca ovalar Boğazova, Uluborlu-Senirkent Ovası, Gelendost Ovası, Kumdanlı Ovası, Isparta Ovası ve Şarkikaraağaç Ova'sıdır. Yaygın olarak yetiştirilen meyveler ise elma, kiraz, üzüm, şeftali, erik, kayısı, nar, ayva, armut, çilek ve vişnedir.

Isparta ilinde kaliteli elma ve kiraz yetiştiriciliğinin gelişmesi ve özellikle elmanın soğuk hava depolarında uzun süre saklanabilmesi bu meyvelerin ulusal ve uluslararası pazarlarda değerinin artmasında etkili olmuştur. Yetiştirilen ürünlerin pazar değerinin yüksek olmasına bağlı olarak meyve ekim alanları yaygınlaşmış ve gittikçe daha çok aile geçimini meyvecilikten sağlamaya başlamıştır. Ayrıca meyveciliğe dayalı yeni sektörler ortaya çıkmıştır. Örneğin meyve suyu fabrikaları, soğuk hava depoları, paketleme üniteleri ve taşımacılık bu sektörlerin başlıcalarıdır.

Görüldüğü gibi Isparta ilinde meyvecilik faaliyetlerinin yaygınlık kazanması, ildeki ekonomik yapıyı olumlu yönde etkilemektedir. Meyvecilik faaliyetlerine bağlı olarak diğer ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkması ve yaygınlaşması, kırlarda yoğun şekilde yaşanan gizli işsizliğe çözüm olmakta ve kırdan şehre olan göçü de yavaşlatmaktadır. Meyveciliğe dayalı tarımsal faaliyetlerin meydana getirdiği katma değer ve istihdam dikkate alındığında, bu faaliyetin kırsal kalkınma üzerinde çok önemli etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Nitekim gül üretimi ve halıcılık faaliyetleri ile ünlü olan Isparta'da meyvecilik, özellikle de elma üretimi kırlar için en karlı uğraş haline gelmiştir. Ulusal ve uluslararası pazarlarda geniş bir alıcı kitlesi bulan elma "Isparta Elması" olarak bir markaya dönüşmektedir.

2. Çalışma Alanının Konumu ve Coğrafi Özellikleri

Araştırma sahasını Isparta ili oluşturmaktadır. İlin yüzölçümü 8.933 km²'dir. Isparta ili, Türkiye'nin güneybatısında Akdeniz Bölgesi'nin Antalya Bölümü'nde bulunan Göller Yöresi sınırları içerisinde yer almaktadır. İlin kuzeyinde ve batısında Afyon; kuzeydoğu, doğu ve güneydoğusunda Konya; güneyinde Antalya, batı ve güneybatısında Burdur illeri yer almaktadır (Harita 1). Matematik konum olarak çalışma alanı 30° 20′ ve 31°33′ doğu boylamları ile 37° 18′ ve 38° 30′ kuzey enlemleri arasındadır. Isparta ili 13 ilçe ve bu ilçelere bağlı 38 beldeyle 174 köyden oluşmaktadır.

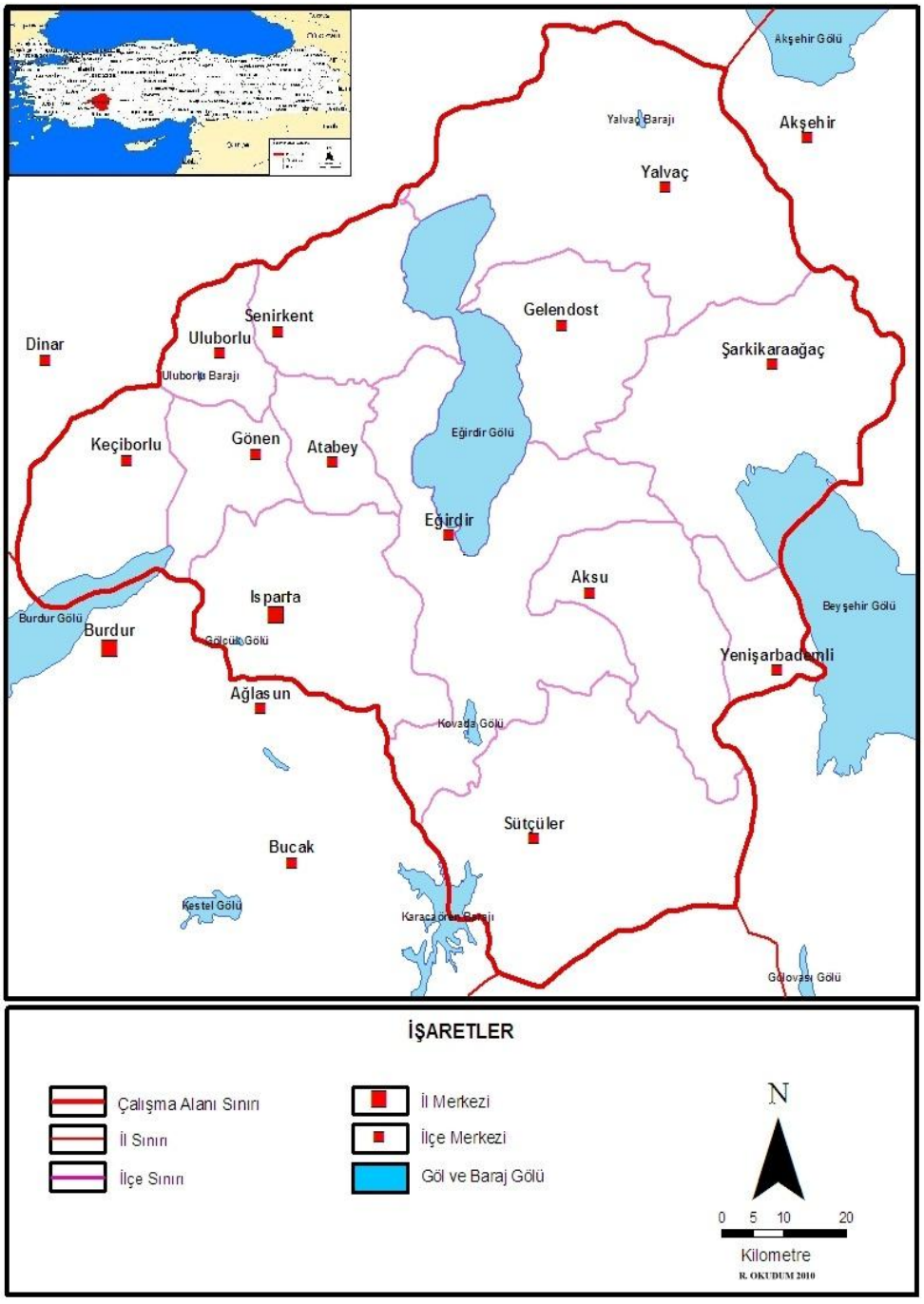

Harita 1: Çalışma Alanının Yerbulduru Haritası

Çalışma sahası oldukça engebeli olup, yer yer ovalar ve platolarla kaplıdır. İl yüzölçümünün % 68,4'ü dağlar, %16,8'i ovalar ve %14,8'i platolardan meydana gelmektedir.[1] İldeki başlıca dağlık kütleler Sultan dağları, Karakuş dağları, Dedegöl dağı, Davraz dağı, Barla dağı ve Akdağ'dır. Belli başlı ovaları ise meyvecilik faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı Boğazova, Uluborlu-Senirkent Ovası, Gelendost Ovası, Kumdanlı Ovası ve Şarkikaraağaç Ovası'dır (Harita 2).

Çalışma alanı, Akdeniz iklimi ile karasal İç Anadolu iklimi arasındaki geçiş alanı üzerinde bulunmaktadır. Bu sebeple, Isparta ili sınırları içerisinde hem Akdeniz hem de karasal iklimin özellikleri önemli ölçüde hissedilmektedir. Ancak Akdeniz kıyılarında rastlanılan yüksek sıcaklık ve yağış ile karasal iklimin özelliği olan nispeten düşük sıcaklık ve az yağış, çalışma sahasında tam olarak görülmez. İlin güneyinde özellikle alçak alanlarda Akdeniz iklimi görülürken, kuzeye doğru gidildikçe karasal iklimin özellikleri kendini hissettirir. Kışlar daha soğuk ve daha az yağışlıdır.

Çalışma sahasının Göller Yöresi'nde yer alması, su kaynakları bakımından zengin olmasını sağlamıştır. İlde yer alan başlıca göller Eğirdir, Kovada, Beyşehir ve Burdur Gölleri'dir. Ayrıca çalışma sahasında sulamaya ve diğer amaçlara hizmet eden baraj gölleri mevcuttur. Bunların başlıcaları Uluborlu, Yalvaç, Sorgun ve Karacaören Baraj Gölleri'dir.

Çalışma sahasındaki en önemli akarsular Aksu ve Köprüçay ırmakları sularını Akdeniz'e boşaltır. Bunun dışında yer alan diğer akarsular genelde yaz aylarında kurur ya da çok az bir akış gösterir. Eğirdir Gölü'ne dökülen akarsular; Pupa Çayı, Köydere (Hoyran), Özdere ve Kocadere'dir. Beyşehir Gölü'ne dökülen en önemli akarsular Eğri Çay ile Hızar Deresi'dir. Keçiborlu'nun kuzeyinden gelen ve Burdur Gölü'ne dökülen diğer bir akarsu Keçiborlu Deresi'dir.

[1] Isparta Valiliği, 1996, Isparta İl Yıllığı, s.l.

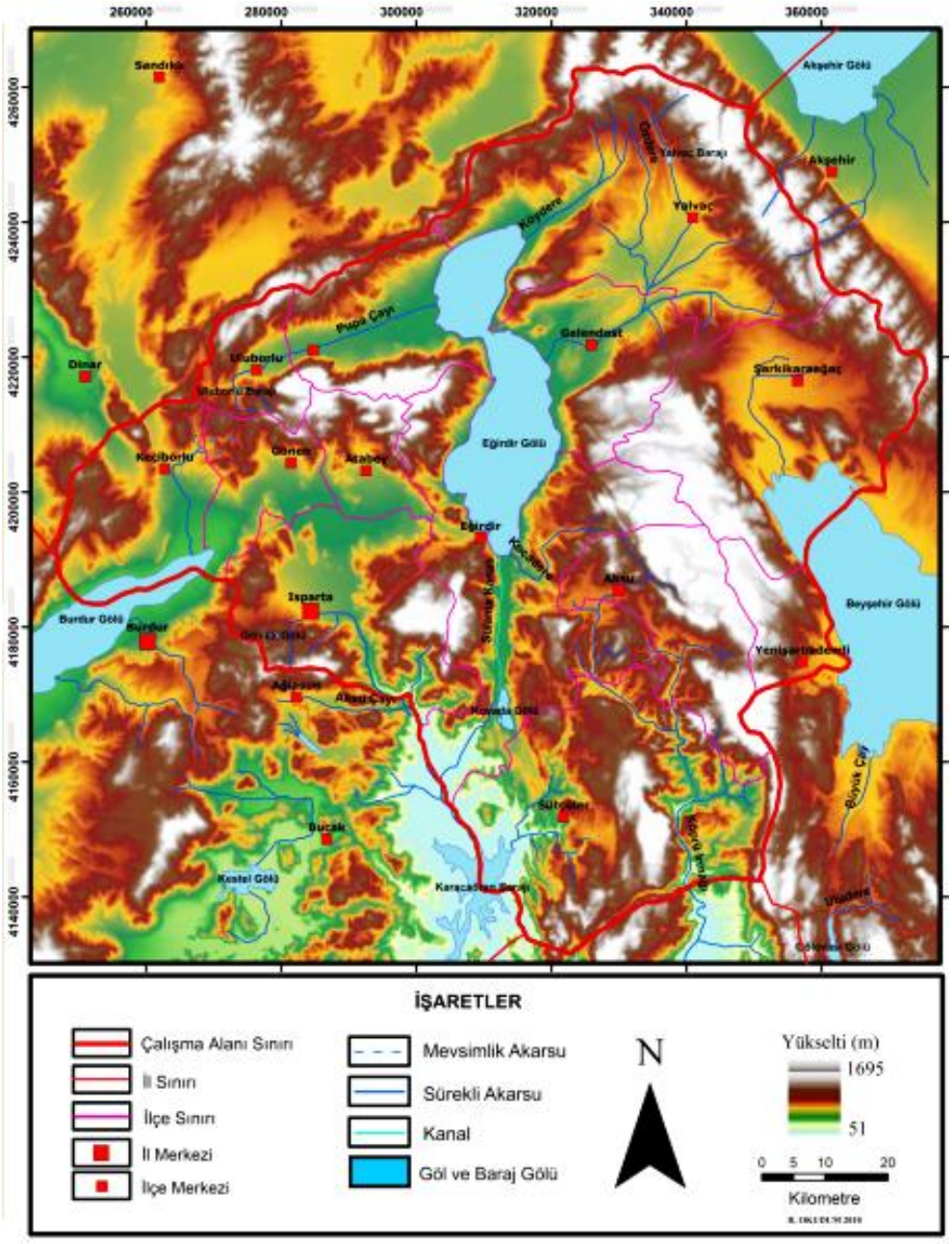

Harita 2: Isparta İli Fiziki Haritası

3. Isparta İlinde Tarım Faaliyetleri

Isparta ilinde yer alan verimli tarım alanlarında 1970'li yıllara kadar sulama imkânlarının yetersiz olmasından dolayı kuru tarım yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda Devlet Su İşleri tarafından tamamlanan sulama projeleriyle kuru tarım yapılan bu sahalar sulamaya açılarak meyvecilik faaliyetlerinin yapıldığı değerli tarım alanları haline gelmiştir. Özellikle Eğirdir-Kovada Gölleri arasında sulama kanalının faaliyete girmesi, Boğazova'nın sulu tarıma açılmasını sağlamıştır. Sulamayla birlikte ilaç ve gübrelemenin de yaygınlaşması, yani modern tarım yöntemlerinin uygulanması, başta meyvecilik olmak üzere tüm tarımsal faaliyetlerin gelişmesine etki etmiştir.

Isparta Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nden elde edilen verilere göre ildeki toplam tarım alanları 2.057.821 dekardır. İldeki toplam tarım alanlarının %63'ünü ekilen tarla alanları, %18'ini meyve alanları, %17'sini nadas alanları ve %2'sini sebze alanları oluşturmaktadır.

Isparta ili genelinde tarım alanlarının %30'unda sulu tarım, geriye kalan %70'inde ise kuru tarım yapılmaktadır. İlçeler bazında tarım alanının dağılımına bakıldığında tarım alanlarının %27'lik oranla en fazla Yalvaç'ta, %0,3'lük oranla en az Yenişarbademli ilçesinde yer aldığı görülmektedir. Yalvaç ilçesini Şarkikaraağaç (%15), Gelendost (%12), Eğirdir (%8) ve Senirkent (%7) ilçeleri takip etmektedir (Şekil 1). Isparta'da tarım yapılabilir alanların ve buna bağlı olarak tarım faaliyetlerinin ovalık alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Meyvecilik alanları ise doğal olarak sulu tarım yapılan alanlardır ve özellikle Eğirdir Gölü çevresinde yoğunlaşmıştır.

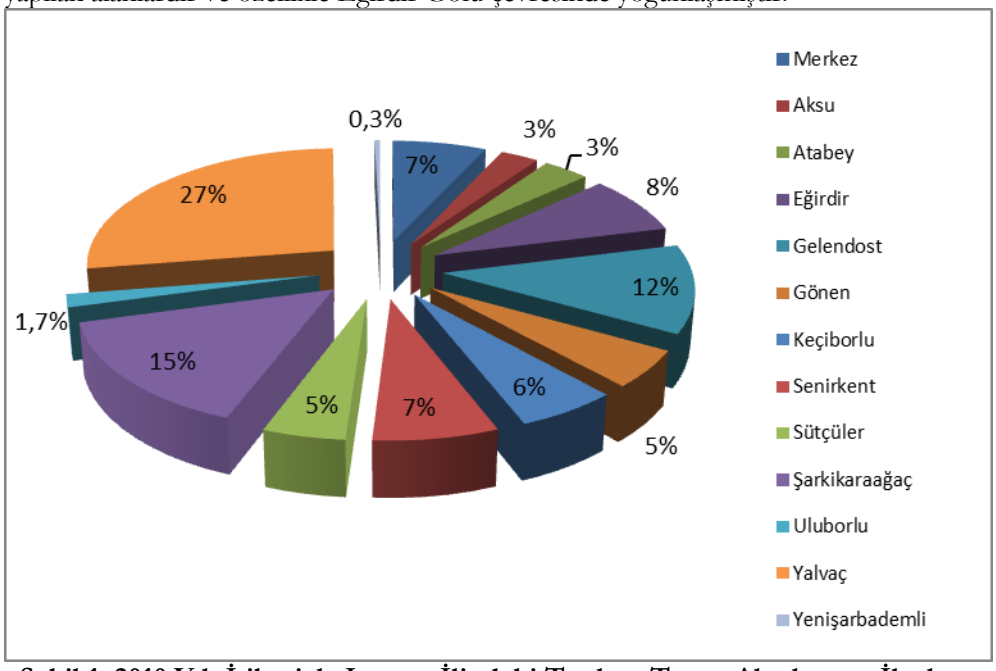

Şekil 1: 2010 Yılı İtibariyle Isparta İlindeki Toplam Tarım Alanlarının İlçelere Göre Dağılımı (%)

4. Isparta İlinde Meyvecilik Faaliyetleri

Isparta ilinde meyvecilik faaliyetleri DSİ tarafından yapılan sulama projelerinin tamamlanmasından sonra önem kazanmıştır. Sulamayla birlikte ilaç ve gübrelemenin de yaygınlaşması modern tarımı beraberinde getirmiştir.[2] Bu süreçte daha önce yetiştirilen ticari getirisi düşük elma türleri yerine, ticari getirisi daha fazla olan "golden", "starking" ve "granny smith" gibi türler yetiştirilmeye başlanmıştır. Yine Uluborlu-Senirkent Ovası'nda 1970'li yıllardan sonra gerçekleştirilen sulama projeleriyle sulu tarım büyük önem kazanmıştır. Özellikle Uluborlu Barajı'nın 1984 yılında hizmete girmesiyle sulama imkânları artmış, buna bağlı olarak başta elma ve kiraz olmak üzere birçok meyve Uluborlu ovasında da yetiştirilir olmuştur. Benzer şekilde Gelendost Ovası 1980'li yıllardan sonra sulu tarıma açılmış ve ticari anlamda meyve yetiştiriciliği yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Sulama projelerinin il geneline yayılmasıyla Kumdanlı Ovası, Şarkikaraağaç Ovası ve Isparta Ovası gibi tarım alanlarında da elma, kiraz, vişne gibi meyvelerin yetiştirilmesi önemli hale gelmiştir. Meyvecilikteki bu gelişmeler soğuk hava depolarının gelişimini de tetiklemiştir. Soğuk depolama imkânlarının artması ise ticari meyveciliğin daha karlı hale gelmesinde etkili olmuştur. Dolayısı ile bu iki unsur biri diğerini etkilemek suretiyle her ikisi de önemli gelişme ivmesi yakalamıştır. Çalışma alanındaki meyvelik alanların toplamı 368.555 dekardır. Bu arazinin %78'inde sulu tarım yapılabilirken %22'sinde kuru tarım yapılmaktadır. İldeki meyvelik alanlarının ilçelere göre dağılımına bakıldığında; %22 oranla en fazla meyvelik alanın Senirkent'te olduğu görülmektedir. En az meyvelik alanına sahip olan ilçe ise %1'lik oranla Sütçüler'dir. Senirkent ilçesini sırasıyla %17'yle Yalvaç, %16'yla Gelendost, %14'le Eğirdir, %8'le Uluborlu ve %7'yle merkez ilçe takip etmektedir (Şekil 2). Çalışma alanındaki bütün ilçelerde sulu tarıma bağlı olarak meyve yetiştiriciliği yapılmakta ve meyvecilik halkın geçim kaynaklarının başında gelmektedir. Senirkent, Gelendost ve Eğirdir ilçelerinde elma, Uluborlu ilçesinde de kiraz ön plana çıkmaktadır. Meyveciliğin yapıldığı kuru tarım alanlarında ise bağ alanları, badem ve az da olsa zeytinlik alanları yer almaktadır. Zeytinlikler sadece Sütçüler ve Keçiborlu ilçelerinde bulunmakta ve oldukça az alan kaplamaktadır.

[2] Temurçin, K. 'Isparta İli Ekonomik Coğrafyası', Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2004, S: 96.

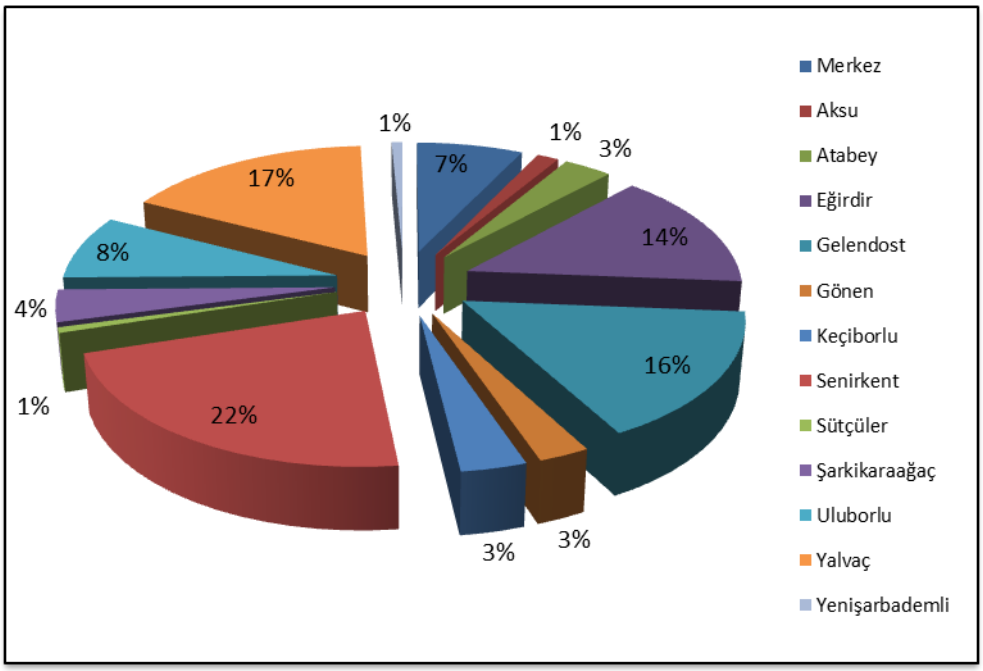

Şekil 2: 2010 Yılı İtibariyle Isparta İlindeki Meyvelik Alanların İlçelere Göre Dağılımı (%)

İlde yetiştiriciliği yapılan elma, kiraz, üzüm, şeftali, kayısı ve vişnenin bir kısmı hasat zamanında yurt dışına ve il dışına pazarlanmakta, bir kısmı soğuk hava depolarında depolanmakta, bir kısmı ise ihtiyaç ölçüsünde iç pazarda tüketilmektedir. Bu ürünlerin bir kısmı ise meyve suyu, meyve suyu konsantresi veya meyve kurusu olarak değerlendirilmektedir. Özelikle pazar değeri düşük olan (küçük, lekeli, dayanıksız) meyvelerin (başta elma olmak üzere vişne, kayısı, şeftali ve üzümün) önemli bir bölümü Atabey ve Eğirdir ilçelerindeki 2 meyve suyu fabrikasında, meyve suyu ve meyve suyu konsantresi olarak işlenmektedir.

Eğirdir, Gelendost ve Senirkent çevrelerinde yetiştirilen elmalar, dünya çapında üne sahiptir. Bu elmalar yurt içinde ve yurt dışındaki pek çok merkeze pazarlanmaktadır. Tesis yetkilileriyle yapılan mülakatlardan anlaşıldığına göre ürünler yurt içinde İstanbul, Ankara, Konya ve Adana gibi büyük merkezlere gönderilmektedir. Yurt dışı pazarını ise çoğunlukla Ortadoğu ülkeleri oluşturmaktadır. Bu pazarlar ağırlıklı olarak Mısır, Suriye, Irak, Ürdün, Suudi Arabistan, Gürcistan ve İran'dır. İlde yetiştirilen kirazın önemli bir kısmı soğuk hava depolarında fazla bekletilmeden paketlenerek başta AB (Avrupa Birliği) ülkeleri olmak üzere yurt dışına pazarlanmaktadır. Bu ürünün de bir kısmı depolandıktan sonra yetişme dönemi dışında pazarlanmaktadır. Ancak kiraz meyvesinin depolama süresi elma gibi uzun değildir. İlde yetiştirilen kiraz genellikle 3 hafta soğuk hava deposunda depolanırken, elma 9 aya kadar soğuk hava deposunda saklanabilmektedir.

5. Isparta İlinde Meyvecilik Faaliyetinin Yıllara Göre Gelişimi

Isparta ilinde ağırlıklı olarak yetiştirilen meyvelere ait üretim miktarları ve meyve veren yaşta ağaç sayıları ele alınarak meyveciliğin yıllara göre durumu ve ilçelere göre dağılışı incelenmiştir. Yetiştirilen meyvelerin üretim miktarıyla, meyve veren yaşta ağaç sayıları TUİK'ten temin edilmiştir. Bu verilere göre il genelinde yetiştirilen başlıca meyveler elma, kiraz, erik, üzüm, şeftali, vişne, nar, kayısı, armut ve ayvadır. Ancak ticari değeri ve üretim miktarı en fazla olan ürünler, başta elma olmak üzere kiraz ve üzümdür. Diğer meyvelerin üretim değerleri oldukça düşüktür. Bu sebeple elma, kiraz ve üzüm ayrı ayrı incelenirken şeftali, ayva, vişne, erik, armut, nar, kayısı gibi meyveler "diğer meyveler" başlığı altında bir bütün olarak değerlendirilmiştir.[3]

5.1. Elma

Isparta'da en fazla yetiştirilen meyve elmadır. İlin coğrafi potansiyeli elmacılık faaliyeti için oldukça uygundur. Bunun yanı sıra sulama başta olmak üzere, fidan seçimi, gübreleme, ilaçlama, budama gibi beşeri konularda yürütülen teknik çalışmalar elma yetiştiriciliğinin gelişiminde ve bu faaliyetlerin önem kazanmasında etkili olmuştur. Bu süreçte Boğazova, Gelendost Ovası ve Uluborlu-Senirkent Ovaları en çok elma yetiştirilen alanlar olarak büyük önem kazanmıştır.

2010 yılı verilerine göre Isparta ilindeki toplam elma üretim miktarı 549.371 tondur. İlde en fazla elma üretim miktarına sahip olan ilçe 193.243 tonla (% 35) Gelendost'tur. Gelendost'u 154.084 tonla (%28) Eğirdir takip etmektedir. En az üretimin yapıldığı ilçe ise 2.420 tonla (% 0.4) Yenişarbademli'dir (Harita 3).

Isparta ilinde meyve veren yaştaki elma ağacı sayısı 2010 yılı itibariyle 4.004.050'dir. İlde en fazla ağaç sayısına sahip olan ilçe 1.051.500'le (%26) Eğirdir'dir. Eğirdir'i 1.003.500'le (%25) Gelendost takip etmektedir. Meyve veren yaşta elma ağacı sayısının en az olduğu ilçe ise 25.905'le (%1) Sütçüler'dir. İldeki elma üretim miktarıyla meyve veren yaşta elma ağacı sayısının ilçelere göre dağılımı yine TUİK verilerine dayanarak haritalandırılmıştır (Harita 3).

Harita 3'e bakıldığında genel olarak meyve veren yaşta elma ağacı sayısının fazla olduğu ilçelerde elma üretiminin de fazla olduğu görülmektedir. Yine görüldüğü gibi sulama imkanlarının yüksek olduğu Eğirdir gölü çevresinde yer alan Eğirdir, Gelendost, Yalvaç, Senirkent ve Uluborlu elma üretiminin yoğunlaştığı başlıca ilçelerdir. Sütçüler ve Yenişarbademli ise elma üretiminin ve meyve veren yaşta ağaç sayısının en az olduğu ilçelerdir.

[3] Okudum, R. Soğuk Hava Depolarının Dağılışı ve Coğrafi Analizi: Isparta İli Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2012, S: 96.

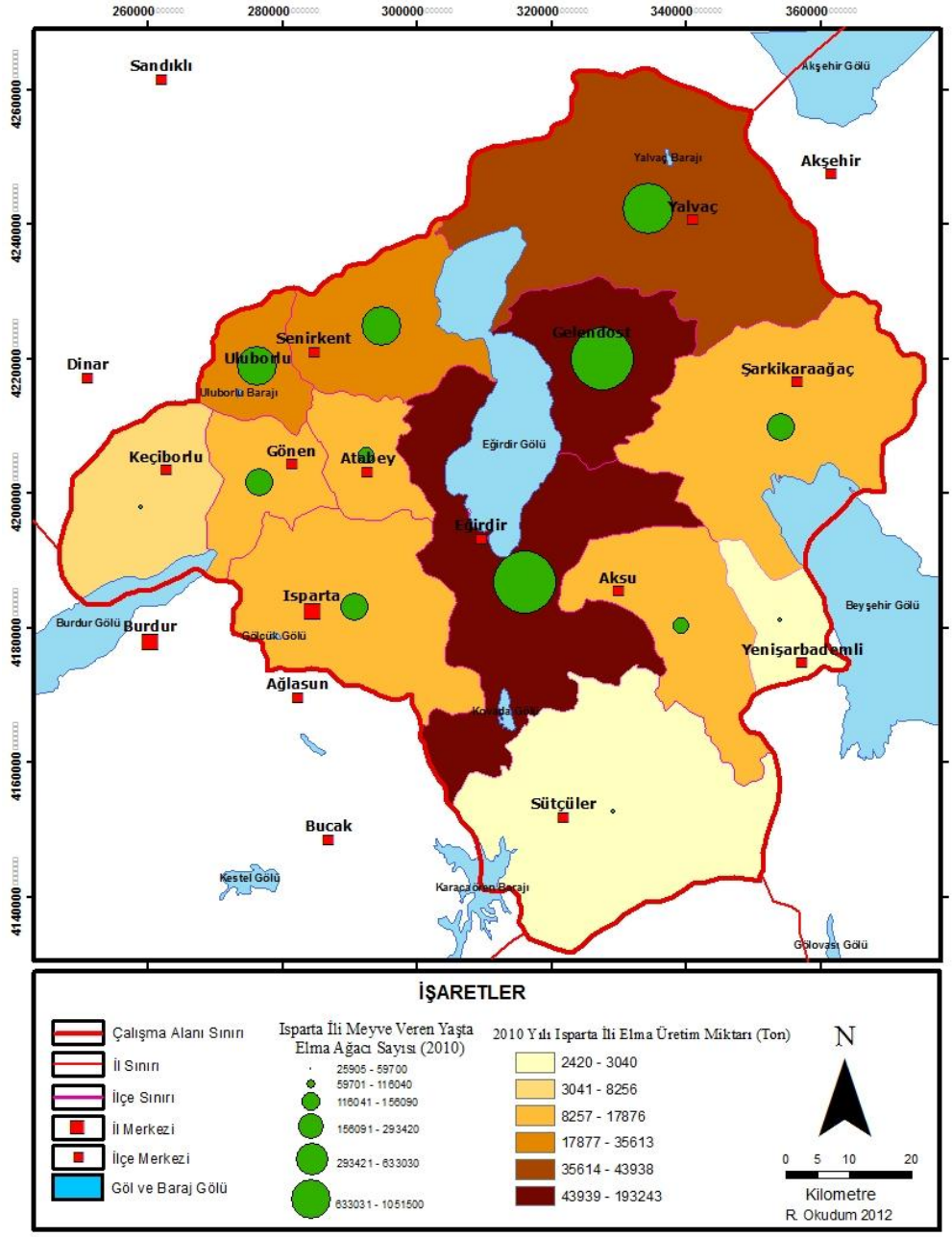

Harita 3: 2010 Yılı İtibariyle Isparta İli Elma Üretim Miktarının İlçelere Göre Dağılımı (Ton)

Tablo 1: 1991-2010 Yılları Arasında Isparta İlinde Elma Üretim Miktarının İlçelere Göre Dağılımı (Ton)

Yıllar	Merkez	Aksu	Atabey	Eğirdir	Gelendost	Gönen	Keçiborlu	Senirkent	Sütçüler	Ş. Karaağaç	Uluborlu	Yalvaç	Y. Bademli	İl Toplamı
1991	19960	10422	1032	95466	43711		6900	11454	3372	7558	987	33921		234783
1992	14467	12055	1504	99004	53142	7718	6793	7061	2913	6746	14593	26008	1014	253018
1993	13970	13620	1339	81875	59450	5025	9539	9040	3390	7835	20090	30470	1507	257150
1994	17967	11350	1403	112000	44000	4000	9006	11625	2676	8100	15015	30511	1600	269253
1995	16500	11000	2439	94679	44550	5005	9945	12375	2459	10000	19000	30787	1600	260339
1996	18933	9778	11496	135000	100650	5390	13090	12487	3416	7562	22000	43426	1000	384228
1997	36850	13640	23471	198050	142049	6243	13200	34318	4615	8195	26560	50081	1600	558872
1998	21573	9528	24010	196800	112200	20729	7835	33107	3417	4967	22960	50027	1666	508819
1999	15645	11310	24010	183680	149350	8404	9448	47183	3107	6189	22149	32340	1666	514481
2000	22200	12600	26600	164000	101000	5312	11000	58000	3000	9000	29000	41000	1904	484616
2001	20560	11310	24010	159430	153440	16000	9766	62325	3000	6490	14500	35000	1904	517735
2002	24417	11310	24009	133226	165279	13655	9353	58724	3230	8840	16651	39100	1008	508802
2003	23586	11310	21400	141219	132250	16179	9353	56391	3180	8126	21212	38323	2188	484717
2004	23921	11310	21390	165219	150400	16334	9098	67991	3090	8515	25844	43337	2188	548637
2005	23822	15321	20394	123114	152506	15387	9290	64991	2885	10923	24975	40978	2510	507096
2006	22619	15365	17415	161336	127400	15255	8990	51187	2802	10921	26359	34618	2509	496776
2007	7991	6142	7999	49206	74838	4118	3524	15516	996	4489	6456	9868	1663	192806
2008	15956	16361	14425	179635	140043	15233	9215	52361	2948	12266	27474	44503	4044	534464
2009	17374	17361	16272	193257	192630	15709	8256	54281	3343	14154	27746	47495	2960	610838
2010	17241	17876	15535	154084	193243	15761	8256	35613	3040	14654	27710	43938	2420	549371

Kaynak: TUIK

Elma üretiminin verildiği tabloya bakılacak olursa ilin 1991 yılındaki toplam elma üretimi 234.783 tondur (Tablo 1). 2010 yılı itibariyle Isparta ilindeki toplam elma üretimi 549.371 tondur. Bu değerler birbiriyle kıyaslandığında üretim miktarının 1991

yılından 2010 yılına kadar yaklaşık iki kat arttığı dikkati çekmektedir. Fakat bu değerler sürekli olarak artmamış, bazı yıllarda dalgalanmalar meydana gelmiştir. 1991 yılından 1997 yılına gelene kadar elma üretimi yıllar itibarı ile artış göstererek 1997 yılında 558.872 tona yükselmiştir. 1997 yılından 2007 yılına kadar dalgalı küçük çaplı iniş ve çıkışlar göstermiştir. Ancak 2007 yılında ise bir önceki yıla göre yaklaşık %60 üretim kaybı meydana gelmiş ve elma üretimi 192.806 ton olmuştur. Elma üretiminin bu kadar düşmesinde elmaların çiçeklenme döneminde meydana gelen kuraklık etkili olmuştur. 2008 yılına gelindiğinde ise üretim miktarı tekrar 534.464 tona yükselmiştir. 2009 yılında ise üretim miktarı 600.000 tonun üzerine çıkarak en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

İldeki elma üretim miktarının en yüksek olduğu iki ilçe Eğirdir ve Gelendost'tur. Bu ilçelerden sonra en yüksek üretim miktarına sahip olan ilçe Yalvaç'tır. Eğirdir ve Gelendost ilçeleri aynı zamanda özellikle elma depolayan soğuk hava depolarının da yoğun olduğu ilçelerdir. Elma üretiminin artması bu ilçelerde soğuk hava depolarının kurulmasını gerekli kılmıştır. Modern ve kapasitesi yüksek soğuk hava depolarının artması da elma üretiminin daha karlı olmasına ve gittikçe daha çok yetiştirilmesine etki etmiştir.

5.2. Kiraz

Çalışma sahasında elmadan sonra en fazla yetiştirilen meyve kirazdır. İlde özellikle Uluborlu-Senirkent Ovası'nda yaygın olarak yetiştirilmektedir. Elma yetiştiriciliğinde olduğu gibi kiraz yetiştiriciliği de ticari amaçlarla yapılmaktadır. İlde yetiştirilen kirazın önemli bir kısmı toplanma döneminde paketlenerek ihraç edilmektedir. Bir kısmı ise bir süre depolandıktan sonra iç ve dış pazarlara gönderilmektedir. Ticari değeri daha düşük olanlar ise (küçük, bereli, ezik vb.) meyve suyu işleme tesislerinde değerlendirilmektedir.

Isparta ilinde 2010 yılı kiraz üretimi 21.885 tondur. İlde en fazla kiraz yetiştiriciliğinin yapıldığı ilçe 6.300 tonla (%28,8) Uluborlu'dur. Uluborlu'yu 4.150 tonla (%19) Gelendost, 2.977 tonla (%13,6) Senirkent takip etmektedir. Kiraz üretim miktarının en az olduğu ilçe 101 tonluk (%0,5) kiraz üretimiyle Aksu'dur (Harita 4).

2010 yılı itibariyle ildeki meyve veren yaşta kiraz ağacı sayısı 573.100'dür. İlde meyve veren yaşta kiraz ağacı sayısının gösterildiği pasta grafiğe bakıldığında en fazla değere sahip olan ilçe 180.000'le (%31,4) Uluborlu olduğu görülür. Uluborlu'yu 103.000'le (%18) Gelendost, 66.150'yle (%11,5) Senirkent, 43.000'le (%7,5) Atabey takip etmektedir. Meyve veren yaştaki kiraz ağacı sayısının en az olduğu ilçe 2.520'yle (%0,4) Aksu'dur. Görüldüğü gibi meyve veren yaşta ağaç sayısı ile üretim değerleri paralellik göstermektedir (Harita 4).

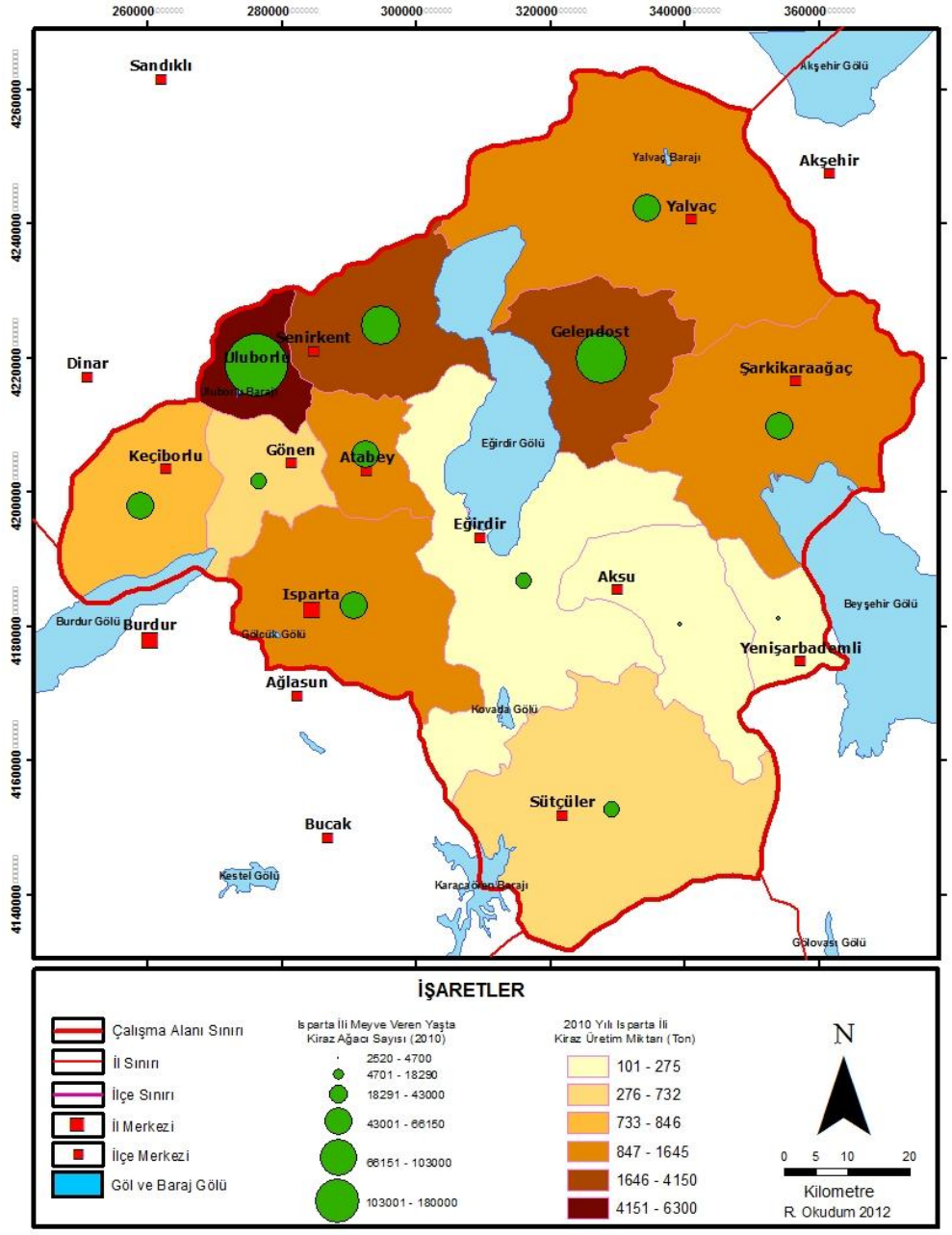

Harita 4: 2010 Yılı Isparta İli Kiraz Üretim Miktarının İlçelere Göre Dağılımı (Ton)

Tablo 2: Isparta İlinin 1991-2010 Yılları Arasında Kiraz Üretim Miktarları (Ton)

Yıllar	Merkez	Aksu	Atabey	Eğirdir	Gelendost	Gönen	Keçiborlu	Senirkent	Sütçüler	Şarkikaraağaç	Uluborlu	Yalvaç	Yenişarbademli	İl Toplamı
1991	1423	40	164	160	300		260	164	128	249	1495	831		5214
1992	1353	39	196	133	294	206	277	177	130	190	1457	827	35	5314
1993	1670	38	202	120	305	145	350	205	126	155	1950	920	34	6220
1994	1328	9	312	135	342	200	94	480	225	200	1800	990	48	6163
1995	1250	10	382	118	75	150	442	680	305	223	3000	1020	48	7703
1996	1000	13	1000	148	537	180	1100	950	420	238	3000	1038	36	9660
1997	1104	22	799	148	684	162	1016	1290	282	240	3700	1098	250	10795
1998	570	23	625	243	724	308	718	1230	731	264	1035	655	275	7401
1999	1207	23	1250	245	1005	357	860	2089	738	338	5922	848	350	15232
2000	1104	23	1250	198	540	20	663	793	737	538	2270	848	350	9334
2001	1255	26	1250	247	2260	280	657	1825	737	694	5000	850	350	15431
2002	721	29	1325	247	2370	281	310	1546	508	700	1800	848	100	10785
2003	1124	29	1525	247	2430	298	500	2844	635	707	6080	875	125	17419
2004	1132	29	1950	248	2420	302	500	3798	635	706	3060	756	125	15661
2005	1179	29	2070	421	900	435	429	3798	635	841	3050	759	210	14756
2006	1033	29	1868	421	1260	435	429	2515	723	840	3136	1084	210	13983
2007	1460	28	1013	417	1115	339	547	3521	701	815	5035	1392	204	16587
2008	663	41	840	291	1215	514	846	3889	723	1197	5370	1055	210	16854
2009	1055	41	924	336	1225	644	846	3889	723	1420	8190	1124	188	20605
2010	1274	101	1290	275	4150	732	846	2977	687	1420	6300	1645	188	21885

Kaynak: TUİK

1991 yılında 5.214 ton olan kiraz üretim miktarı dalgalı bir şekilde artış göstererek 2010 yılına gelindiğinde yaklaşık 4 katlık artışla 21.885 tona ulaşmıştır. Bu değer verilen yıllar içerisinde en yüksek üretim miktarıdır (Tablo 2). İlde en yüksek kiraz üretim miktarına sahip olan Uluborlu'nun kiraz üretim miktarı 1991 yılında 1.495 tondur. Bu üretim miktarı yıllar itibariyle genellikle dalgalanmalar göstermiştir. Bazı yıllarda 6.000 tona kadar çıkarken bazı yıllarda da 2.000 tonun altına inmiştir. Belirtilen yıllar içerisinde en yüksek üretim miktarı 8.190 tonla 2009 yılında gerçekleşmiş, 2010 yılında 6.300 tona inmiştir. Kiraz üretim miktarının en yüksek olduğu bir diğer ilçe Gelendost'tur. 1991 yılında 300 tonluk kiraz üretimine sahip olan ilçede, 2001 yılına kadar 1.000 ton ve altında gerçekleşen üretim miktarı 2001 yılına gelindiğinde 2.000 tonun üzerine çıkmıştır. Bu üretim miktarı 2004 yılına kadar devam etmişse de, 2005-2009 yılları arasında 1.000 ton civarında gerçekleşmiştir. 2010 yılına gelindiğinde ise hızlı bir şekilde yükselerek 4.000 tonun üzerine çıkmıştır. Kiraz üretim miktarının dalgalı bir şekilde gerçekleştiği bir diğer ilçe olan Senirkent'te 1991 yılı kiraz üretim miktarı 164 tondur. Üretim miktarı dalgalı bir şekilde değişim göstererek 3.889 tonla

2008 ve 2009 yıllarında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2010 yılında ise 2.977 tona düşmüştür. Bu ilçelerin dışındaki diğer ilçelerde ise 1991-2010 yılları arasındaki üretim miktarı genellikle 1.000 tonun altında gerçekleşmiştir. En az üretim miktarına sahip olan Aksu'da ise üretim miktarı ilk kez 2010 yılında 101 tonla 100 tonun üzerine çıkmıştır.

5.3. Üzüm

İlde yaygın olarak yetiştirilen bir diğer ürün üzümdür. 2010 yılı itibariyle ildeki toplam üzüm üretimi 54.906 tondur. İlde en fazla üretim miktarına sahip olan ilçe 24.116 tonluk (% 43,9) üretim miktarıyla Yalvaç'tır. Yalvaç'ı 19.442 tonla (% 35,4) Senirkent, 4.055 tonla (% 7,4) merkez ilçe, 3.140 tonla (%5,7) Şarkikaraağaç takip etmektedir. İlde en az üzüm yetiştiren ilçe 30 tonluk (% 0,1) üretim miktarıyla Yenişarbademli'dir (Harita 5).

2010 yılı itibariyle ilde meyve veren yaştaki toplam ağaç sayısı 75.136'dır. Bunun ilçelere göre dağılımında en yüksek paya sahip olan ilçe 23.430'la (%31,2) Yalvaç'tır. Yalvaç'ı 22.187'yle (% 29,5) Senirkent, 13.850'yle (%18,4) Isparta Merkez İlçe takip etmektedir. İlde meyve veren yaşta üzüm ağacı sayısının en az olduğu ilçeler Aksu ve Yenişarbademli'dir. Bu ilçelerin meyve veren yaştaki üzüm ağacı sayısı 100'dür (Harita 5).

İldeki üzüm üretimiyle meyve veren yaştaki üzüm ağacı sayısının ilçelere göre dağılımının verildiği aşağıdaki haritaya bakıldığında ağaç sayıları fazla olan ilçelerdeki üretim miktarının da fazla olduğu görülmektedir. Bu değerlerin en yüksek olduğu iki ilçe Yalvaç ve Senirkent'tir. Bu ilçeleri Merkez İlçe ve Şarkikaraağaç takip etmektedir. Keçiborlu'nun meyve veren yaştaki üzüm ağacı sayısı Şarkikaraağaç'la kıyaslandığında daha fazladır. Bu durum Keçiborlu'daki ağaç başına verimin Şarkikaraağaç'a göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Üretim miktarı ve meyve veren yaşta üzüm ağacı sayısının en az olduğu ilçeler ise Aksu, Yenişarbademli ve Sütçüler'dir.

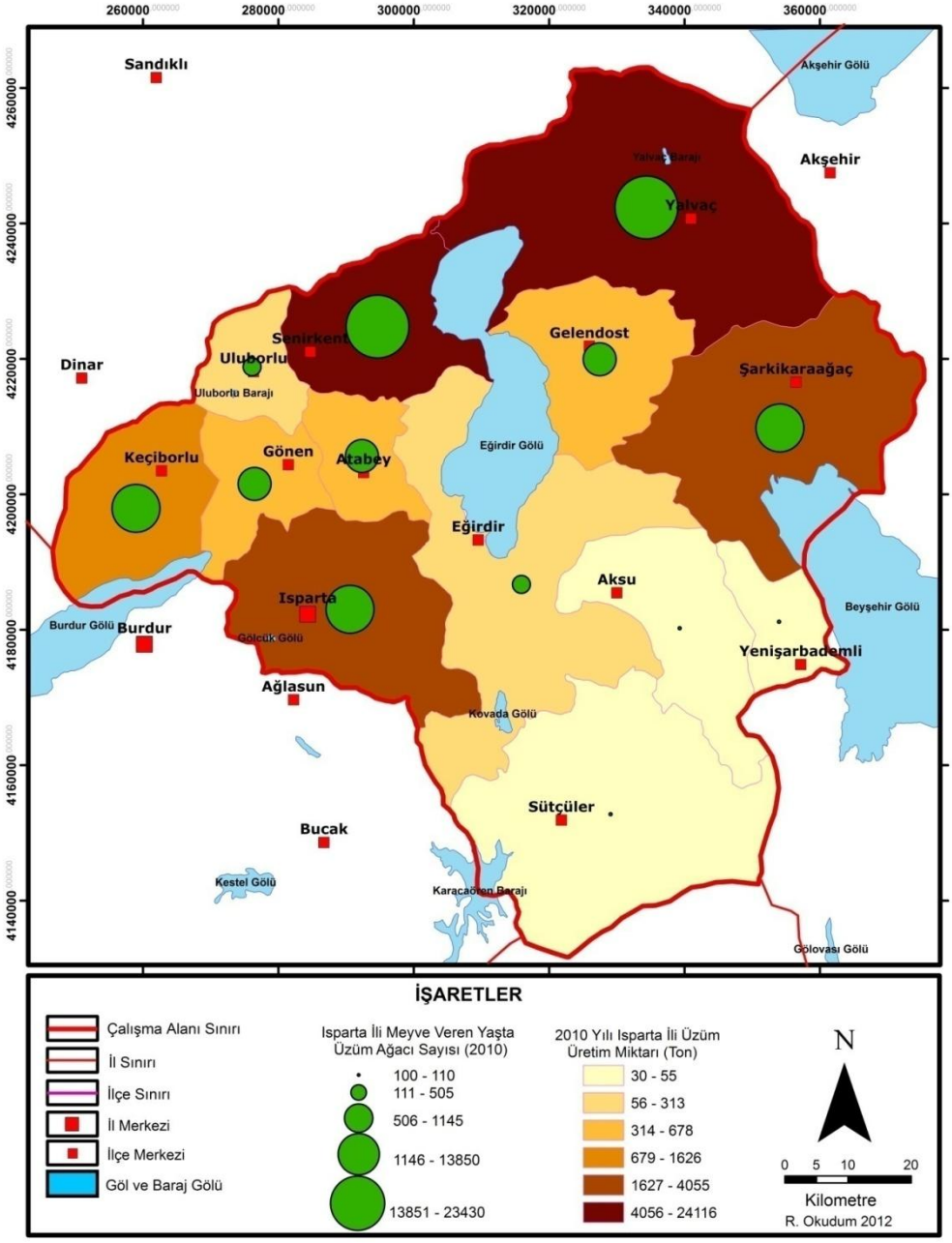

Harita 5: 2010 Yılı Isparta İli Üzüm Üretim Miktarı (Ton)

Tablo 3: Isparta İlinin 1991-2010 Yılları Arasında Üzüm Üretim Miktarları (Ton)

İlçeler	Aksu	Atabey	Eğirdir	Gelendost	Gönen	Keçiborlu	Merkez	Senirkent	Sütçüler	Şarkikaraağaç	Uluborlu	Yalvaç	Yenişarbademli	İl Toplamı
1991	234	1316	1267	1365		2047	5391	2457	483	2590	483	19012		36645
1992	250	1150	1301	1293	715	2125	2867	1260	450	1597	495	12154	135	25792
1993	245	1080	1276	687	98	2120	4216	1649	491	1568	536	24295	251	38512
1994	400	1127	910	700	110	2400	5984	4410	648	1460	455	25125	320	44049
1995	400	1050	1040	980	160	2400	6100	4410	600	1460	450	25064	300	44414
1996	160	1425	1040	840	160	2928	7200	4160	600	1350	100	20700	300	40963
1997	160	14250	1100	665	381	1013	6800	7287	126	1350	100	12100	42	45374
1998	120	390	160	700	613	945	3300	7301	80	675	150	21375	42	35851
1999	5365	120	1170	184	700	875	1026	8344	80	1199	150	19125	42	38380
2000	120	1170	184	700	810	1000	5431	10630	80	839	150	19125	42	40281
2001	120	1170	192	700	820	980	5300	11825	80	862	150	19125	42	41366
2002	120	1170	192	550	883	1225	5250	16351	100	1232	150	16800	40	44063
2003	138	1050	192	700	990	1225	5265	17080	100	1232	150	19125	40	47287
2004	138	1050	129	700	1007	1225	5285	14426	100	1232	150	20250	90	45782
2005	112	1050	129	700	548	1225	5286	16426	98	1375	150	20250	90	47439
2006	112	500	129	700	540	1005	5228	16388	102	1325	150	15750	90	42019
2007	22	409	143	623	525	624	3770	15986	80	1218	150	10012	80	33642
2008	55	672	174	600	599	1475	4248	14773	164	3194	321	11060	150	37485
2009	55	672	200	614	609	1328	3726	15319	160	3240	300	15988	20	42231
2010	55	678	180	618	609	1626	4055	19442	44	3140	313	24116	30	54906

Kaynak: TUİK

İlin 1991-2010 yılları arasındaki üzüm üretim miktarının ilçelere göre durumunun verildiği tabloya bakıldığında, 1991 yılında 36.645 ton olan üzüm üretim miktarı 2010 yılına gelindiğinde yaklaşık %50'lik artışla 54.906 tona ulaştığı görülür (Tablo 3). İldeki üzüm üretim miktarının yıllara göre durumuna bakıldığında en düşük üretim miktarı 1992 yılında 2.500 ton civarında gerçekleşmiştir. Yıllar itibariyle dalgalı bir seyir izleyen üretim miktarı 2010 yılında 5.496 tonla en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Belirtilen yıllardaki üretim miktarları genellikle 4.000 ton civarındadır. 2010 yılı itibariyle ilde en yüksek üretim miktarına sahip olan Yalvaç'ta 1991 yılı üretim miktarı 19.012 tondur. İldeki en yüksek üretim miktarı 1994 yılında 25.000 tonun üzerine çıkmıştır. Daha sonraki yıllarda üretim miktarı dalgalı bir şekilde devam ederek 2010 yılında 24.000 tonun üzerine çıkmıştır. Üretim miktarının fazla olduğu bir diğer ilçe olan Senirkent'in 1991 yılındaki üretim miktarı 2.457 tondur. İlçedeki üretim miktarı yıllara göre dalgalanmalar göstermiştir. En yüksek üretim miktarı ise 2010 yılında 19.442 tondur. Bu ilçelerden sonra üretim miktarının en fazla olduğu ilçeler Şarkikaraağaç, Merkez İlçe ve Keçiborlu'dur. Bu ilçelerin üretim miktarları 1.600 tonla 4.100 ton arasındadır. Bunun dışındaki ilçelerde ise üretim miktarları 1.000 tonun altındadır.

5.4. Diğer Meyveler

İlde elma, kiraz ve üzümün dışında farklı meyveler de yetiştirilmektedir. Bunlardan yaygın olarak yetiştirilen meyveler armut, ayva, erik, kayısı, nar, şeftali ve vişnedir. Bu ürünler içerisinde ilde en fazla yetiştiriciliği yapılan ürün 11.405 tonla (%29) kayısıdır. Kayısıyı 8.734 tonla (%22) vişne, 7.617 tonla (%19) şeftali, 5.128 tonla (% 13) erik, 3.728 tonla (% 9) armut, 2.954 tonla (%7) ayva ve 410 tonla (%1) nar takip etmektedir.

İlde yetiştirilen 'diğer ürünlere' ait meyve veren yaşta ağaç sayıları toplamına bakıldığında üretim miktarında olduğu gibi ağaç sayılarında da sıralamanın aynı olduğu dikkati çekmektedir. Özellikle yüzdelik değerlerin hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Meyve veren yaşta ağaç sayısının en fazla olduğu ürün 256.072 tonla (%27) kayısıdır. Kayısıyı 214.935 tonla (%23) vişne, 179.025 tonla (%19) şeftali, 113.320 tonla (%12) erik, 91.350 tonla (%10) armut, 70.965 tonla (%8) ayva ve 9.310 tonla (%1) nar takip etmektedir (Tablo 4).

Tablo 4: 2010 Yılı İtibariyle Isparta İlinde Yetiştirilen Diğer Meyvelerin Üretim Miktarı (Ton) ve Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayıları

Ürünler	2010 Yılı Üretim Miktarı (Ton)	%	Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı	%
Armut	3.728	9	91.350	10
Ayva	2.954	7	70.965	8
Erik	5.128	13	113.320	12
Kayısı	11.405	29	256.072	27
Nar	410	1	9310	1
Şeftali	7.617	19	179.025	19
Vişne	8.734	22	214.935	23
Toplam	39.976	100	934.977	100

Kaynak: TUİK

Bu ürünlere ait üretim miktarı toplamının ilçelere göre dağılımına bakılacak olursa 12.140 tonla (%30,4) en yüksek değerin Yalvaç'ta olduğu görülmektedir. Yalvaç'ı 5.437 tonla (%13,6) Gelendost, 4.386 tonla (%11) Uluborlu takip etmektedir. En az üretim miktarına sahip olan ilçe ise 152 tonla (%0,4) Yenişarbademli'dir (Harita 6).

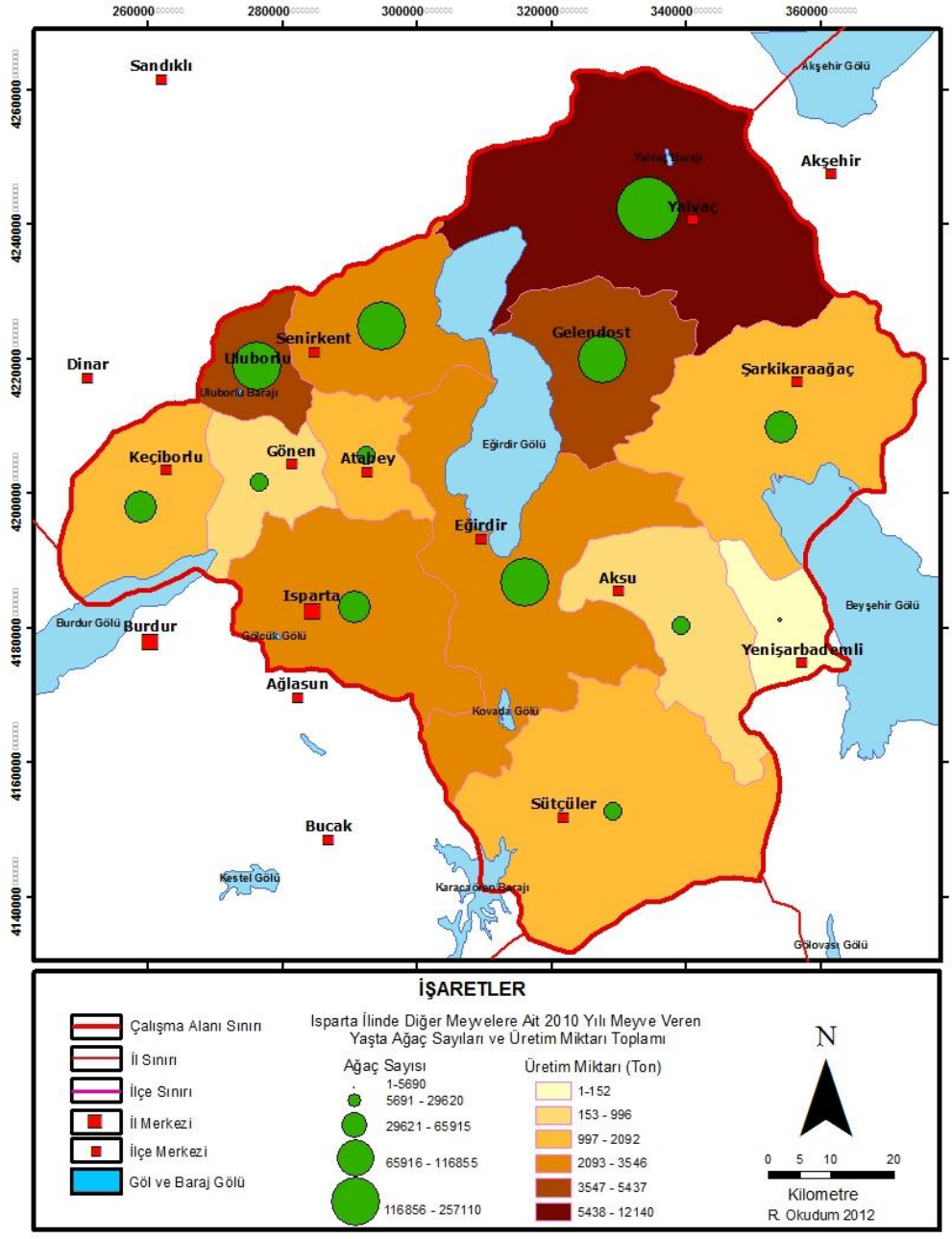

Harita 6: Isparta İlinde Diğer Meyvelere Ait 2010 Yılı Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayıları ve Üretim Miktarı Toplamı

6. Isparta İlinde Meyvecilik Faaliyetlerinin Nüfus ve Yerleşmeye Etkileri

Isparta ilinde nüfus yoğunluğunun dağılışının verildiği haritaya bakıldığında idari, sanayi, hizmet ve tarım faaliyetlerinin yoğunlaştığı alanlarda nüfus yoğunluğunun da arttığı görülür (Harita 7). Isparta şehir merkezi bu anlamda en yoğun nüfuslu alandır. Burada nüfusun yoğunlaşmasına neden olan temel faktörler, Isparta şehrinin idari ve ticari merkezi olması, bünyesinde barındırdığı eğitim, sağlık, güvenlik faaliyetleri, idari faaliyetler ve sanayi faaliyetleridir. Ancak Eğirdir, Gelendost, Uluborlu, Senirkent gibi ilçe merkezlerinde idari merkez olma yanında bu ilçelerde yürütülen meyvecilik faaliyetlerinin nüfus yoğunluğu ve yerleşme sıklığı üzerinde etkisi oldukça fazladır. Ayrıca bu ilçelere bağlı belde ve köyler de nüfus yoğunluğunun fazla olduğu alanlardır. Yani Isparta ili genelinde meyvecilik yapılan alanların nüfus ve yerleşme sıklığı bakımından diğer alanlardan ayrıldığı görülür. Nitekim 2010 yılı verilerine dayanarak hazırlanan Isparta ili nüfus yoğunluğunun verildiği Harita 7 incelendiğinde görülmektedir ki nüfusun büyük bir bölümü Isparta, Senirkent, Boğazova, Gelendost, Yalvaç ve Yılanlı Ovaları ile akarsu boyları ve plato sahalarında toplanmıştır. Meyvecilik başta olmak üzere bitkisel üretimin yoğun olarak yapıldığı bu sahalar hem iklim ve hidrografik özellikleri ve hem de toprak ve topografik özellikleri bakımından olumlu şartlara sahiptir. Engebeli sahalar ise nüfus bakımından oldukça seyrek alanlardır. Bu alanların eğim değerlerinin yüksek olması sebebiyle tarım yapılabilir arazileri az ve dağınıktır. Nüfus ve yerleşme yoğunluğu az olan bu yerler ağırlıklı olarak Sütçüler, Aksu ve Yenişarbademli ilçeleriyle yakın çevreleridir.[4]

Daha önceki konularda da değinildiği gibi meyvecilik faaliyetlerinin yoğunlaştığı alanlara paralel olarak depolama faaliyetlerinin de yapıldığı alanlar, verimli ve sulanabilir tarım alanlarına sahip olan Boğazova, Uluborlu-Senirkent ve Gelendost Ovaları ve yakın çevresidir. 2010 yılı itibariyle ildeki toplam depo sayısı 71'dir. İlçeler bazındaki dağılıma bakılacak olursa en çok tesise sahip olan ilçe 32 depoyla Eğirdir'dir. Eğirdir'i 19 depoyla Gelendost, 6 depoyla Senirkent, 5 depoyla Isparta Merkez İlçe, 2'şer depoyla Atabey ve Uluborlu, 1'er depoyla da Keçiborlu, Aksu, Gönen, Yalvaç ve Şarkikaraağaç takip etmektedir. Soğuk hava depolarının bulunmadığı ilçeler ise Sütçüler ve Yenişarbademli'dir.[5] Aynı zamanda bu verimli tarım alanlarında çalışmak üzere (elma ve kiraz toplama) çevre ilçe ve köylerden hatta Adana, Mersin, Antakya başta olmak üzere Güney Anadolu'dan çok sayıda mevsimlik işçi gelmektedir.

[4] Sargın, S. 'Sütçüler'de Kır Yerleşmeleri ve Yerleşme Düzenine Etki Eden Faktörler', Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi, Elazığ, 2006, S: 63-88.

[5] Okudum, a.g.t. s. 86

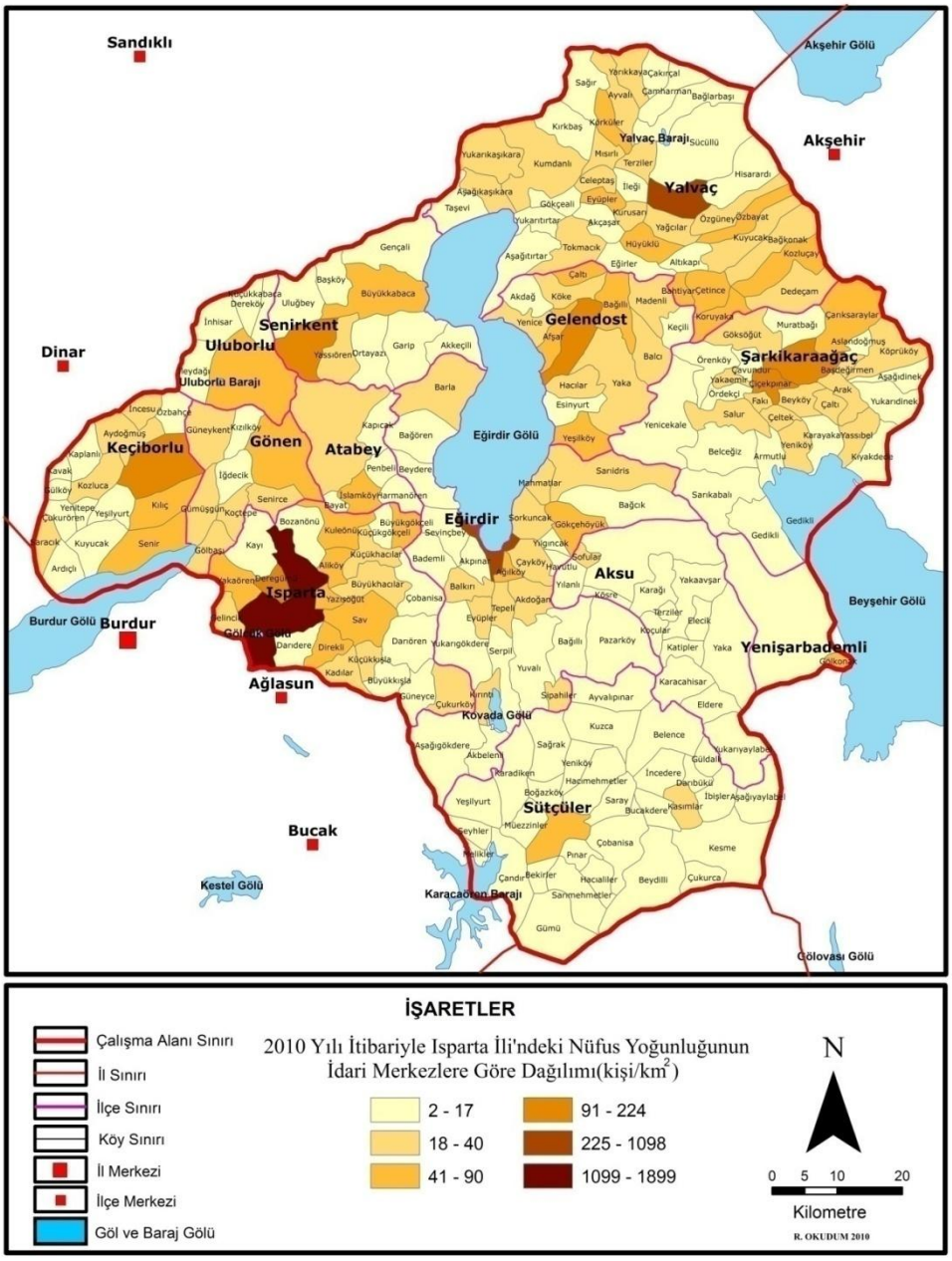

Harita 7: 2010 Yılı İtibariyle Isparta İli'ndeki Nüfus Yoğunluğunun İdari Merkezlere Göre Dağılımı (kişi/km²)

7. Isparta İlinde Meyveciliğin Sorunları

Isparta ilinde meyvecilik faaliyeti her geçen gün gelişmekte ve kır kalkınmasına büyük katkı sağlamaktadır. Yakın yıllara kadar gül ve el halıları dokumacılığı ile isim yapan Isparta için bu faaliyetler önemini yitirmiş, meyvecilik en önemli uğraş haline gelmiştir. Meyvecilik faaliyetinin bundan sonraki süreçte sağlıklı bir gelişim gösterebilmesi ve sürekli olabilmesi için Isparta'nın coğrafi potansiyelinin doğru kullanılması ve tüketilmemesi gerekir. Ancak arazi çalışmaları sırasında yapılan mülakatlar ve gözlemler sırasında bir takım sorunların olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları;

- **Verimli tarım alanlarının yerleşime açılması:** İldeki verimli ovalar olan Boğazova, Uluborlu-Senirkent Ovası ve Gelendost Ovası üzerinde konut, sanayi ve soğuk hava deposu tesislerinin inşa edilmesi, meyve ekim alanlarının amaç dışı kullanımı açısından önemli bir sorundur. Tarım alanlarının amaç dışı kullanılması sorunu üzerinde hassasiyetle durulması gereken çok önemli bir sorundur.[6]
- **Meyvelerin ihraç edilememesi veya dışarıdan ürün ithali:** Elma ve kiraz gibi ilde yaygın olarak yetiştirilen ürünlerin yurt dışında alıcı bulamadığı yıllarda ürünler iç piyasada tam olarak değerlendirilememektedir. Ürününü elden çıkarmak isteyen üretici ürünü ya daha düşük değerden satmak zorunda kalmakta ya da bir süre soğuk hava depolarında bekleterek ürünün fiyatının yükselmesini beklemektedir. Ürün fiyatında değişimin olmaması durumunda soğuk hava depolarında bekleyen meyvelerin maliyeti artmakta bu da ayrı bir zarara sebep olmaktadır. Yine benzer şekilde başka ülkelerden daha uygun fiyata meyvenin ithal edilmesi meyvenin iç piyasada daha düşük fiyatla satılmasına ya da meyve suyu işleme tesislerinde değerlendirilmesine neden olmaktadır. Dönem dönem görülen bu aksaklıklar pazarlama ile ilgili sorunların tam olarak çözülmediğini göstermektedir.
- **Isparta'daki soğuk hava depolarına başka illerden ürün getirilmesi:** Başka illerden Isparta'daki soğuk hava depolarına elma getirilerek 'Isparta elması' adıyla pazarlanması, ilde yetiştirilen elmaların marka adını olumsuz etkilemektedir. Çünkü kalitesi ve lezzetiyle isim yapan Isparta elması, başka illerden gelen daha düşük kalitedeki elmalarla bu marka adı altında pazarlanmaktadır. Bu durum Isparta elmasının marka adını olumsuz etkilemektedir.
- **Tatlı su kaynaklarının ihtiyaca yetmemesi:** Tarım alanlarının sulanmasında kullanılan yeraltı suları, Eğirdir, Kovada, Burdur, Beyşehir gölleri ile Yalvaç ve Uluborlu baraj göllerinin suları kurak geçen dönemlerde ihtiyaca yetmemektedir. Suyun daha idareli kullanılması ile ilgili tekniklerin (damlama, yağmurlama) yaygınlaşması ve su kullanımı konusunda bilinç geliştirilmesi gereklidir.
- **Yanlış tarım tekniklerinin uygulanması:** Aşırı ilaç ve gübre kullanımı toprağın kirlenmesine ve verimsizleşmesine, hatta sadece toprağın değil yeraltı sularının ve Eğirdir Gölü gibi Türkiye'nin en önemli tatlı su kaynaklarından birinin kirlenmesine sebep olmaktadır Gerekli hassasiyet gösterilmezse yakın gelecekte

---

[6] Sargın, S. ve Akengin, H. 'Akşehir Kırlarında Nüfus, Yerleşme ve Arazi Kullanımı', SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Isparta, 2009, S: 19.

tarımsal faaliyetler bu durumdan olumsuz etkilenecektir.[7] Isparta ilinin çok değerli tarım toprakları üzerinde sürdürülebilirliğin sağlanması son derece önemlidir. Aksi taktirde kısa zamanda elde edilecek fayda uğruna tüm gelecek heba olabilir. Geri dönüşü olmayan bir kirlenme, çoraklaşma, verimsizleşmeye karşı bilinçli olmak büyük önem taşımaktadır.

- **Depolama maliyetinin yüksek olması:** Soğuk hava depolarının depolama maliyetlerinin yüksek olması üreticilerin önemli sorunlarındandır. Pazarlama problemi olan dönemlerde bu maliyet üreticinin yükünü daha da arttırmakta ve zarara sebep olmaktadır.
- **Kuraklık, don, dolu ve yağış yetersizliği:** Meyvecilik faaliyetlerinden istenilen verimin alınabilmesi için iklim şartlarının yetiştirilen ürüne göre optimum olması gerekmektedir. Özellikle bu şartlar ürünün çiçeklenme ve olgunlaşma döneminde optimum düzeyde değilse üründen istenilen verim elde edilememektedir. Elma ve kiraz üretiminin yüksek olması, ürünlerin çiçeklenme döneminde dolu ve soğuk vurmamasına bağlıdır. Bahar aylarında gerçekleşen dolu yağışları, o yıl gerçekleşecek üretim miktarını azaltmaktadır. Ayrıca elmanın olgunlaşma döneminde gerçekleşen dolu yağışları ürün üzerinde berelenmelere neden olarak ürün kalitesini azaltmaktadır. Bu duruma en iyi örnek 2007 yılındaki elma üretim değeridir. İldeki elma üretim miktarı 2007 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %60 azalmış, 192.806'ya inmiştir. 2008 yılına gelindiğinde ise üretim miktarı tekrar 2006 yılındaki üretim miktarına yani yaklaşık 500.000 ton civarına yükselmiştir. Bu dönemler hem depolama faaliyetlerinin hem de meyvecilik faaliyetlerinin sıkıntılı geçtiği dönemlerdir.

  Ayrıca kurak geçen dönemler, çiçek açma döneminde meydana gelen don olayları ya da çiçek açma zamanında aşırı yağışlar sebebiyle döllenmenin gerçekleşememesi gibi iklimden kaynaklanan birçok problem meyve üretimini ve dolayısıyla üreticiyi zor durumda bırakan diğer faktörlerdir. Doğal sebeplerden kaynaklanan bu sorunların önlenmesi her ne kadar mümkün olmasa da gelişen teknolojiden yararlanarak bu zararlar en aza çekilebilir.

8. Sonuç ve Öneriler

Isparta ili Türkiye ve dünya çapında tanınan kaliteli elma ve kiraz yetiştiriciliğinin yapıldığı ender coğrafyalardan birisine sahiptir. İlde yürütülen meyvecilik faaliyetleri ilin ekonomisine katkı sağlamanın yanı sıra depolamadan meyve suyu işlemesine kadar pek çok sektörde işçi istihdamı meydana getirmektedir. Kırsal kalkınmaya büyük katkı sağlamakta ve kırdan kente yönelen kontrolsüz göçü frenlemektedir.

İldeki meyvecilik faaliyetlerinin gelişmesinde sulama imkanlarının yaygınlaştırılmasının etkili olduğu görülmektedir. Zira ilde meyveciliğin ticari bir faaliyet olarak önem kazanmasında Boğazova'nın, Uluborlu-Senirkent Ovası'nın, Gelendost Ovası'nın sulama projeleriyle sulu tarıma açılması etkili olmuştur. Arazi çalışmaları sırasında mülakatlardan edinilen bilgiler göstermektedir ki; bu sahalarda önceleri de meyvecilik faaliyetleri yürütülmesine karşılık bu faaliyet bugünkü kadar

[7] Anaç, D. ve Çolak Esetlili, B. 'Türkiye'de Toprak Verimliliğinin Gelişimi ve Tarihçesi' Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Dergisi, 2012, S: 20 – 22.

bilinçli, organize, kârlı ve yaygın değildir. Sulama imkanlarının artması ile birlikte ticari meyveciliğe geçilmesi, kaliteli türlerin seçilmesi, yetiştirilen ürünlerin iç pazarlarda ve özellikle dış pazarlarda rekabet gücünün fazla olması elma, kiraz ve üzüm gibi ürünlerin daha geniş alanlarda yetiştirilmesini mümkün kılmıştır.

Meyveciliğin her geçen gün önem kazanması meyveciliğe dayalı diğer pek çok sektörün de gelişimini sağlamıştır. Örneğin meyve suyu fabrikaları, soğuk hava depoları, paketleme üniteleri ve taşımacılık bu sektörlerin başlıcalarıdır. Bu bağlamda sulama faaliyetlerinin sadece bu sahalarla sınırlı kalmayıp Keçiborlu Ovası, Şarkikaraağaç Ovası ve Gelendost Ovası'nda daha da yaygınlaştırılarak sürdürülmesi, meyvecilik faaliyetlerinin gelişmesine ve dolayısı ile Isparta ekonomisine önemli miktarda katkı sağlayacaktır.

İlde meyvecilik faaliyetlerinin çok fazla gelişmediği ilçeler Aksu, Sütçüler ve Yenişarbademli'dir. Bu ilçelerde gülcülük, seracılık, ormancılık ya da hayvancılığın geliştirilmesi yönünde teşvik sağlanması bu ilçelerde de tarım faaliyetlerinin çeşitlenmesinde ve gelişmesinde bir ivme oluşturacaktır.

Ayrıca tarım alanlarının amaç dışı kullanımı, aşırı ilaçlama sebebiyle toprağın ve su kaynaklarının kirlenmesi, pazarlamadan kaynaklanan sorunlar, depolamadaki güçlükler gibi sorunların aşılması, ildeki meyveciliğin daha iyi bir noktaya taşınmasını sağlayacaktır. Özellikle ildeki toprak ve su kaynakları bilinçli kullanılmalıdır. Verimli tarım sahaları sadece tarıma ayrılmalı ve imara açılmamalıdır. Ayrıca depolama maliyeti ve ürün ihracatı konusunda üreticilerin ve tüccarların ticari kaygıları dikkate alınmalıdır.

Sonuç olarak denebilir ki, Isparta ili kaliteli meyve yetiştiriciliği açısından Türkiye'nin en uygun iklim ve arazi şartlarına sahip olan illerinden birisidir. Mevcut faaliyetlere gerekli ekonomik ve altyapı desteğinin sağlanması, hem Isparta'nın hem de Türkiye'nin tarımsal kalkınmasına katkıda bulunacaktır. Nitekim son yıllarda Isparta'daki meyvecilik faaliyetleri kırsal yapının sosyo-ekonomik gelişimi üzerinde çok belirleyici bir etkiye sahiptir.

Not: Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiş olan "Soğuk Hava Depolarının Tarım Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri ve Isparta Örneği" konulu projeden geliştirilerek hazırlanmıştır (Proje No: 2449-YL-10).

Kaynakça

ANAÇ, D.-ÇOLAK Esetlili, B. 'Türkiye'de Toprak Verimliliğinin Gelişimi ve Tarihçesi' *Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Dergisi*, 2012, S: 20 – 22.

OKUDUM, R. Soğuk Hava Depolarının Dağılışı ve Coğrafi Analizi: Isparta İli Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Isparta, 2012, S: 96.

SARGIN, S. 'Sütçüler'de Kır Yerleşmeleri ve Yerleşme Düzenine Etki Eden Faktörler', *Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi*, Elazığ, 2006, S: 63-88.

SARGIN, S. ve AKENGİN, H. 'Akşehir Kırlarında Nüfus, Yerleşme ve Arazi Kullanımı', *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Isparta, 2009, S: 19.

TEMURÇİN, K. 'Isparta İli Ekonomik Coğrafyası', *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*, Ankara, 2004, S: 96.

Isparta Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, İlgili Veriler
Isparta Valiliği, 1996, Isparta İl Yıllığı, s.l.
Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), İlgili Veriler.